

РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР У ЗАЛУЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У РЕГІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Досліджено формування джерел інвестицій щодо нарощування їх потенціалу в регіоні. Визначено рівень розвитку інвестиційної інфраструктури на регіональному рівні.

Исследованы формирования источников инвестиций по наращиванию их потенциала в регионе. Определен уровень развития инвестиционной инфраструктуры на региональном уровне.

Formation of investment sources to build their capacity in the region. The level of infrastructure investment at the regional level.

Постановка проблеми. Основним завданням державного регулювання інвестиційної діяльності на рівні регіонів України на сучасному етапі є науково обґрунтована інвестиційна політика, направлена на формування сприятливого інвестиційного клімату.

На регіональному рівні інвестиції необхідні в першу чергу для забезпечення нормального функціонування та розвитку діяльності підприємств в майбутньому. Вони необхідні для того, щоб: забезпечити розширення виробництва; запобігати моральному і фізичному зносу основних засобів і підвищення технічного рівня виробництва; підвищення якості продукції підприємств; здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища; досягнення інших цілей підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання розвитку регіонів досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Серед зарубіжних науковців слід відмітити праці П. Самуельсона, А. Сміта, І. Фішера, Д. Хікса, У. Шарпа; вітчизняних – О.М. Алімова, П.Ю. Беленького, М.П. Бутка, М.І. Долішнього, О.О. Єрошкіної, О.М. Іваницької, О.В. Іванченко, В.Ю. Керецман, М.Х. Корецького, Ю.Б. Коротича, О.П. Крайника, М.А. Латиніна, А.С. Лисецького, О.Г. Топчієва, Ю.М. Хвесика, та інших. Так, зокрема, сутність, основні напрямки, пріоритети державної регіональної політики визначили М.М. Миколайчук та Д.В. Нехайчук.

Постановка завдання:

- дослідити формування джерел інвестицій щодо нарощування їх потенціалу в регіоні;
- визначити рівень розвитку інвестиційної інфраструктури на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням державного регулювання інвестиційної діяльності на рівні регіонів України на

сучасному етапі є науково обґрунтована інвестиційна політика, направлена на формування сприятливого інвестиційного клімату.

На регіональному рівні інвестиції необхідні в першу чергу для забезпечення нормального функціонування та розвитку діяльності підприємств в майбутньому. Вони необхідні для того, щоб:

- забезпечити розширення виробництва;
- запобігати моральному і фізичному зносу основних засобів і підвищення технічного рівня виробництва;
- підвищення якості продукції підприємств;
- здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища;
- досягнення інших цілей підприємств.

Однією з найвпливовіших складових інвестиційного ринку є держава, яка, розглядаючись в контексті змісту та спрямованості державної інвестиційної політики, виступає водночас, і як джерело цієї політики, її ключовий суб'єкт, і як об'єкт цієї політики, виступаючи і в якості інвестора (а роль державних інвестицій та їх правова урегульованість залишаються і недооціненими, і незадовільними), і в якості безпосереднього регулятора поведінки інших суб'єктів ринку, і в якості законодавця, що створює загальне правове поле функціонування такого ринку [5, с. 45].

Таким чином, держава як суб'єкт розробки і впровадження державної політики залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку повинна враховувати:

- реалізацію власної законодавчої функції;
- здійснення власної регулятивної функції щодо функціонування економічних процесів, ринку як такого;
- реалізацію інвестиційних проектів щодо державного сектору економіки;
- здійснення державних інвестицій в недержавний сектор економіки.

Така взаємодія держави та інвестиційного ринку зумовлює необхідність визначитись зі співвідношенням названих форм реалізації державної інвестиційної політики. Однією з найважливіших її засад є забезпечення гармонійності інтересів інвесторів, враховуючи дві умови: забезпечення інвестиційного плюралізму як невідворотного пріоритету в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів і забезпечення активної, експансивної ролі держави в інвестиційних процесах, з необхідністю досягнення публічних інтересів в процесі функціонування інвестиційного ринку [1, с. 12].

Важливу роль у процесах підвищення ефективності міжрегіональних економічних зв'язків відіграє регіональна інвестиційна політика. Процес інвестування слід розглядати як один з основних чинників зростання економіки як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Реалізація регіональної інвестиційної політики в Україні з часу незалежності пов'язана із багатьма негативними тенденціями, які гальмують процеси припливу вітчизняного та зарубіжного капіталів. Це недостатня інвестиційна привабливість вітчизняної економіки для іноземних інвесторів, що зумовлює певні обмеження щодо надання інвестиційних кредитів (завдяки недостатності гарантій, недосконалої нормативно-законодавчої бази, а також внаслідок дії інших чинників підвищення ризику); низька доступність нових прогресивних технологій та відсутність практики використання сучасних форм управління інвестиційною діяльністю на макро- та мікроекономічному рівнях.

Формування джерел інвестицій щодо нарощування їх потенціалу в регіоні здійснюється за рахунок внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів. До внутрішніх джерел фінансового забезпечення формування інвестиційних ресурсів регіону слід віднести кошти місцевого бюджету, власні кошти підприємств, кошти одержані від приватизації майна, особисті заощадження громадян, лізинг. До зовнішніх джерел відносяться централізовані державні кошти та іноземні інвестиції.

Можливості створення особливих, стимулюючих інвестиційний процес умов господарювання на регіональному рівні обмежені. Тому регіональна складова загальнодержавної політики формування сприятливого інвестиційного клімату повинна орієнтуватися переважно на усунення перешкод у здійсненні державної інвестиційної політики. При цьому, враховуючи нижчий рівень інвестиційної привабливості української економіки в порівнянні з іншими країнами, принципово важливим є забезпечення абсолютно рівних умов здійснення інвестицій для вітчизняних суб'єктів господарювання [2, с. 133].

Визначаючи аспекти реалізації політики залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку, ми пропонуємо розглянути поняття інвестиційної привабливості регіону, яке може оцінюватися за наступними узагальненими показниками:

1. Рівень загальноекономічного розвитку регіону;
2. Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону;
3. Демографічні характеристики регіону;
4. Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону;
5. Рівень криміногенних, економічних і інших ризиків.

Кожний із перерахованих узагальнених показників формується на основі сукупності аналітичних показників, одержуваних із регіональної статистики та з інших джерел. Наведений перелік показників у значній мірі може бути використаний для характеристики найбільше розвинутого сегмента інвестиційного ринку - ринку капітальних вкладень.

Рівень загальноекономічного розвитку регіону характеризує потенційну потребу в обсягах інвестування, можливість їх формування за рахунок власних джерел, сукупну ємність регіонального ринку. Для такої оцінки в регіоні можуть використовуватися такі показники:

- питома вага регіону у ВВП і національному доході;
- обсяг виробленої промислової продукції в регіоні на душу населення;
- рівень самозабезпечення регіону основними продуктами харчування (обсяг виробництва відповідних видів сільськогосподарської продукції на душу населення);
- середній рівень заробітної плати робітників;
- обсяг і динаміка капітальних вкладень в регіоні на одного жителя;
- питома вага збиткових підприємств із загальної кількості функціонуючих компаній, фірм та ін.

Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури на регіональному рівні може характеризувати темпи реалізації інвестиційних проектів. Для цієї цілі використовуються такі показники:

- число підрядних будівельних компаній і фірм усіх форм власності;
- обсяги місцевого виробництва основних видів будівельних матеріалів;
- виробництво енергетичних ресурсів (у перерахунку на електроенергію) на душу населення;
- протяжність залізничних колій повідомлення в розрахунку на 100 км² території;
- протяжність автодоріг із твердим покриттям.

Демографічні характеристики регіону характеризують потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари і послуги, а також можливості залучення кваліфікованої робочої сили в виробництво. Предметом аналізу в регіоні є такі показники:

- питома вага населення регіону в загальній чисельності жителів України;
- співвідношення міських і сільських жителів у регіоні;
- питома вага населення, зайнятого в суспільному виробництві на підприємствах усіх форм власності;
- рівень кваліфікації робітників, зайнятих у суспільному виробництві та ін.

Роль населення в інвестиційній політиці багато в чому пов'язана з подвійністю, яку воно грає населення в соціально-економічних процесах. Ця подвійність обумовлена тим, що, перш за все, населення є споживачем тих соціальних благ і послуг, які виробляються організаціями соціальної сфери. Саме поліпшення якісних і кількісних показників рівня життя і в цілому якості життя населення, є найважливішим цільовим показником формування і реалізації державних інвестиційних програм. Оцінка чисельності населення дозволяє судити, наскільки ефективно працює сама соціальна сфера. Стан основних показників, які характеризують склад населення і основні процеси його життєдіяльності, - це найважливіший індикатор ефективності формування і реалізації державних інвестиційних

програм, тобто через певні демографічні, соціальні, культурні характеристики життя населення, суспільство робить висновки про ефективність, або неефективність інвестиційної політики, яка проводиться державою на загальнонаціональному та регіональному рівні [3, с. 22].

Крім того, населення є активним суб'єктом соціальних процесів. З одного боку, реальна ефективність державних інвестиційних програм може бути досягнута тільки в тому випадку, якщо ці інвестиційні програми активно підтримуються населенням, яке бере участь, зокрема, в інвестиційних процесах за допомогою грошових коштів.

Коли ми говоримо про підтримку населенням тих або інших заходів державних інвестиційних програм, ми передбачаємо декілька механізмів такої підтримки. Один з найбільш поширених - механізм демократичного вибору в межах різних політичних компаній і партій, коли виборці підтримують ту або іншу політичну платформу, пов'язану з певними підходами до формування і реалізації державних інвестиційних програм.

Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону характеризує відношення місцевих органів самоврядування до проведення ринкових реформ і створенню відповідного підприємницького клімату для залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку. Для оцінки цього рівня можуть використовуватися такі показники:

- питома вага приватизованих підприємств у загальному числі підприємств комунальної власності;
- питома вага компаній та фірм недержавних форм власності в загальній кількості виробничих підприємств регіону;
- чисельність спільних компаній та фірм із закордонними партнерами;
- кількість банківських установ у регіоні, інвестиційних відділів банків і власне інвестиційних банків;
- чисельність товарних бірж на території регіону й ін.

Рівень криміногенних, економічних і інших ризиків характеризує ступінь безпеки інвестиційної (а згодом виробничої) діяльності в регіоні. У цих цілях варто аналізувати такі показники:

- рівень економічних злочинів (за основними видами і в цілому) в розрахунку на 100 тис. жителів;
- питома вага підприємств із шкідливими викидами в загальній кількості промислових підприємств;
- середній радіаційний фон і містах регіону;
- питома вага незавершених будівельних об'єктів у загальній кількості початих будівництвом об'єктів за останні роки та ін.

Крім моніторингу, як спостереження, необхідною функцією інформаційної системи повинна бути інформаційно-аналітична робота. Тут, насамперед, повинні здійснюватися:

- аналіз відповідності проектів регіональним пріоритетам, критеріям безпеки та ін.;

- оцінка динаміки обсягів інвестицій і чинників інвестиційного клімату, які забезпечують контроль чинників, що стимулюють і дестимулюють інвестиційні процеси в регіоні;

- оцінка ефективності інвестиційної діяльності й інвестиційних процесів в загалі.

Саме створення інформаційної системи повинна стати передумовою більш повного використання регіоном власного інвестиційного і соціально-економічного потенціалу, його збереження і поступального розвитку [4, с. 36].

Для розвитку реалізації політики залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку важливим є аспект, пов'язаний з геополітичними інтересами різних держав чи міждержавних угруповань, які ефективно реалізуються ними через різні форми експорту капіталів (програма технічної допомоги, імпорт капіталів у формі позичкового і функціонуючого капіталу). Цей аспект має виняткове важливе значення для нашої країни, враховуючи її масштаби, економічні та соціальні зв'язки, які склались історично у різних регіонах з сусідніми країнами. Саме тому географія імпорту капіталів може бути значущим фактором географічної орієнтації процесу зовнішньоекономічної інтеграції України загалом.

З урахуванням цього визначимо основні засади розробки стратегічного плану формування сприятливого інвестиційного клімату у регіоні наступним чином. Насамперед, визначимо, що метою розробки і реалізації стратегічного плану є створення інвестиційного клімату, конкурентоспроможного за основними параметрами з аналогічними регіонами сусідніх держав та України.

По-друге, при розробці стратегічного плану, крім загальних принципів планування, доцільно забезпечити дотримання таких основних принципів, як:

- довгострокова орієнтація планових завдань і заходів у поєднанні з конкретним планом дій щодо зменшення інвестиційних ризиків та відновлення довіри інвесторів до потенційних партнерів та органів влади;

- дотримання чинного законодавства та узгодження з програмними заходами Уряду України і органів державного управління області;

- максимально можливе збалансування інтересів інвесторів та соціально-економічних інтересів розвитку регіону на основі поліпшення обґрунтованості, інформаційної та правової забезпеченості інвестиційних проектів;

- раціонально допустиме усунення перешкод організаційно-технічного характеру на місцевому рівні для початкового етапу діяльності.

Важливим аспектом є забезпечення послідовного досягнення стратегічних цілей і виконання планових завдань, для чого виділимо декілька етапів плану:

- 1) попередній (один рік);
- 2) базовий (3 роки);
- 3) етап розвитку (5 років).

Стратегічною метою першого етапу є відновлення довіри інвесторів до партнерів та органів державного управління щодо реалізації державної інвестиційної політики, активніше пропонування господарського комплексу регіону як об'єкта інвестиційної активності на зарубіжних ринках капіталів і, як наслідок, прискорення темпів зростання обсягів іноземних інвестицій.

На другому етапі доцільно завершити формування системи залучення інвестицій, що забезпечило б обсяги інвестицій у розрахунку на одного мешканця у конкретно визначених обсягах.

Стратегічною метою третього етапу є створення інвестиційного клімату, основні параметри конкурентоздатності якого забезпечили б конкурентоспроможність регіону як об'єкта інвестиційної діяльності на рівні аналогічних регіонів України та сусідніх держав.

Стратегічні та операційні завдання першого етапу повинні передбачати аналіз становища на ринку капіталів, характерних тенденцій та процесів, уточнення аналітичних оцінок конкурентоспроможності регіону як об'єкта інвестиційної діяльності та розробка заходів з її підвищення.

Далі з врахуванням цього передбачити інвентаризацію інвестиційних проектів і програм, здійснюваних у регіоні, виявлення та усунення проблем і перешкод у діяльності іноземних інвесторів. Важливими є координація підготовки найбільш значних для господарського комплексу інвестиційних проектів і програм, розробка і здійснення комплексу міжнародного маркетингу інвестиційних проектів на зарубіжних ринках капіталів, а також здійснення заходів з концентрації та підвищення ефективності використання в пріоритетних для регіону у сферах і територіях фінансових ресурсів міжнародних програм допомоги, іноземних фондів та спеціальних фінансових інституцій. Крім цього, надзвичайно актуальним у конкурентній боротьбі за капітали є розробка і реалізація підпрограми формування іміджу регіону як об'єкта інвестиційної діяльності з відносно сприятливішим інвестиційним кліматом, а також пропагування цивілізованих і сумлінних відносин з інвесторами в середовищі українських підприємців та населення.

Як було вже відзначено раніше, найважливішим напрямком діяльності адміністративних утворень, міжрегіональних громадських структур, об'єднань і спілок підприємців є залучення в регіони України інвесторів, фінансових ресурсів для здійснення великих міжрегіональних проектів.

Висновки. Отже, накопичений досвід щодо розробки та реалізації галузевих проектів економічного розвитку свідчить про необхідність координації регіонами своїх економічних та інвестиційних планів, законодавчої бази, консолідації наявних ресурсів. Особливу роль ці фактори набувають при спільній реалізації капіталомістких проектів, що мають міжрегіональне або загальнодержавне значення, створення умов, що забезпечують приплив інвестицій в економіку.

В даний час досить важко забезпечити в необхідному обсязі фінансування міжрегіональних програм з наступних причин: недостатній обсяг дохідної частини бюджетів усіх рівнів, спрямований на програми розвитку та реалізацію інвестиційних проектів; високий ступінь інвестиційних ризиків; відсутній баланс економічних інтересів регіонів України; слабо розвинена вітчизняна банківська система і відсутній вторинний ринок фінансових інструментів; є диспропорція між реальною вартістю корпоративних активів та їх приватизаційної оцінкою; недостатня ефективність використання різних активів, що знаходяться у віданні органів державної влади територій і місцевого самоврядування; незбалансоване чинне законодавство і регіональні нормативні акти, що регламентують інвестиційну діяльність.

Використані джерела інформації:

1. Беленький П.Ю. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П.Ю. Беленький, О.О. Другов // Регіональна економіка: науково-практичний журнал. – № 4 (42). – 2006. – С. 7 – 12.
2. Камінська І.М. Економічна сутність та джерела фінансового забезпечення регіонального розвитку / І.М. Камінська // Регіональна економіка : зб. наук. праць ЛДТУ. – Луцьк, 2009. – № 3 (9). – Ч. 1. – С. 132–147.
3. Купалова Г.І. Зайнятість на селі / Г.І Купалова, В.М. Скупий. - К.: Інститут аграрної економіки УААН. - 2008. – 44 с.
4. Надолішній П.І. Суспільні процеси як об'єкти державного управління / П.І. Надолішній // Актуальні проблеми державного управління : збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. – Вип. 3(15). – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 26 – 44.
5. Смоквіна Г.А. Інноваційно-інвестиційний та регуляторний механізм ринкової трансформації: Монографія / Г.А. Смоквіна, В.Л. Ясінський. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 128 с.

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., доцент.